

Od diskete do rakete

■ Različne generacije uporabljajo tehnologijo vsaka na svoj način, v skladu s tem, kdaj in kako je sodobna tehnologija vstopila v njihovo življenje in kaj je s seboj prinesla ter kaj odnesla

Tekst: dr. Anja Stefan

Če sodite med tiste uporabnike računalnikov, ki ne vedo, od kod izvira ikona za shranjevanje dokumentov, potem se verjetno niste rodili pred letom 2000. Tako imenovane diske ali mehke diske smo uporabljali za shranjevanje naših dragocenih podatkov, diplomskih nalog, prošenj in drugih dokumentov. Elektronske pošte takrat še ni bilo, tako da je bilo treba ljubezenska pisma, ki smo jih sestavili na računalniku, bodisi natisniti bodisi predati svoji simpatiji kar na disketi. Več kot skromnih 1,44 megabita na disketo itak ni bilo mogoče shraniti, tako da so v času, ko so postale digitalne fotografije vse bolj lahko dostopne, diskeete hitro zdrsile v pozabo.

Tisti, ki smo to obdobje živeli, se še zelo dobro spomnimo časov pred internetom, pred brezžičnimi povezavami. Lepi časi so to bili. Časi, ko je digitalna zasebnost še obstajala in je bilo mogoče pričakovati, da je posameznikovo življenje in početje samo njegova last, ki jo deli z drugimi samo na svojo željo in kadar se mu zahoče. Generacije, ki so odraščale kasneje, ko je bil balonček digitalne zasebnosti že davno predrt, pa takih pričakovanj seveda nimajo več. Resničnost, v kateri so bili rojeni sedanji študenti in dijaki, že vnaprej podarja posameznikovo digitalno zasebnost skupnosti in ponuja varovanje zasebnosti kot opcijo, za katero pa se mora vsak posameznik sam zelo potruditi. Sedanji mladi so odrasli v drugačni tehnološki krajini, tako rekoč z računalnikom in pametnim telefonom v roki; v krajini, kjer povsem zasebnih podatkov ni več, kjer je dosegljivost neprestana in kjer je mogoče ves čas početi več kot le eno stvar hkrati. In zato ni čudno, da smo si tako različni: različne generacije uporabljajo tehnologijo vsaka na svoj način, v skladu s tem, kdaj in kako je sodobna tehnologija vstopila v njihovo življenje in kaj je s seboj prinesla ter kaj odnesla.

Telefoniramo po starem

Danes bomo težko našli nekoga, ki hodi po svetu brez pametnega telefona, ker smo se res že vsi navadili, da smo lahko kadarkoli povezani s svojim plemenom ali pa s svojimi domačimi. Vendar pa smo si kljub temu nekoliko različni. Med generacijo baby boom

(rojeni med letoma 1946 in 1964) ni malo takih, ki razumejo mobilni telefon kot zaporniško kroglo, ki jih ovira v njihovi svobodi in zasebnosti. Zato ga je treba čim prej pozabiti na primer na kuhinjski mizi, preden greš za nekaj ur na sprehod ali na pivo s kolegi. Zakaj nam boomerji kravžljajo živce s takim vedenjem, ko jih skušamo priklicati po cele ure? Ker so odrasli v svetu, kjer je bilo mogoče zjutraj oditi od doma in se popoldne vrniti domov, ne da bi kdorkoli vedel, kje si se v tem času potepal. Če si le bil doma za večerjo, je bilo vse v najlepšem redu. S pojavom mobilnih telefonov pa je ta generacija izgubila tovrstno svobodo. Mobilni telefoni so jim prinesli nekaj prednosti, vendar pa so jim tudi veliko odvzeli. Prav tako so telefoni zoprni zato, ker so prilagojeni spretnejšim rokam mlajših generacij, ki že od malega tipkajo in klikajo, ta generacija pa je vse do globoke odraslosti uporabljala predvsem svinčnike in papir.

Sackmann in Weymann imenujeta to generacijo »generacija tehnološkega razvoja«. Njihovi starši so doživeli vdor tehnologije v domače okolje s pojavom pečic, hladilnikov, pomivalnih in pralnih strojev ter podobnih gospodinjskih aparatov, generacija boomerjev pa je doživljala vedno hitrejši razvoj tehnologije na vseh področjih. V svojem življenju so se morali na novo naučiti uporabljati na stotine različnih novih tehnologij, najljubše pa so jim seveda ostale tiste tehnologije, ki so jih dosegle najkasneje v zgodnji odraslosti. Zato so boomerji še danes najbolj hvaležni gledalci TV-novic in poslušalci radijskih oddaj, ko pa se pridružijo svojim mlajšim kolegom na spletu in družbenih medijih, so nerodni uporabniki. Mobilne telefone uporabljajo skoraj izključno za glasovne klice, ker je to način, ki jim je najbližje. Zvonjenje njihovih telefonov je vedno najglasnejše, ker se je vendar vljudno oglasiti, ko te kdo pokliče. Kadar kličejo oni, zvonijo zelo dolgo – prav kot včasih, ko je bilo treba priteči do hišnega telefona čez celo hišo ali celo vrt. In če te ne dobijo prvič, pokličejo še nekajkrat: tako, kot so to počeli včasih, ko še nismo poznali identifikacije zgrešenih klicev in ni bilo mogoče poklicati nazaj.

Generacijo X (rojeni med letoma 1965 in 1980) sta Reinhold Sackmann in Ansgar Weymann poimenovala »računalniška generacija«. Ta generacija je v mladosti doživljala rojstvo

Ker je njihov virtualni svet bolj povezan kot pa resnični svet, so milenijci največji zagovorniki dela od doma tudi sedaj, ko nas je pandemski previdnost že zapustila.

Milenijci so prva generacija, ki se je rodila v povsem digitaliziranem in povezanem svetu. Njihovi telefoni so tako rekoč del njihovega telesa. Za razliko od starejših so jih sprejeli tudi kot nadomestek računalnika.

Danes bomo težko našli koga, ki hodi po svetu brez pametnega telefona, a njegovo »prisotnost« dojemamo zelo različno.

osebnih računalnikov, nato pa tudi prodor svetovnega spleta v vse kotičke sveta. Zatem so prišle brezžične povezave, mobilni in pametni telefoni ter sodobne računalniške igre. Generacija X je vse te novotarije sprejela z odprtimi rokami, jih hitro vzela za svoje ter v mnogočem tudi prispevala k njihovim izboljšavam in napredku. Tudi spletno nakupovanje se je zgodilo, zaživelo in zacvetelo predvsem po zaslugi uvodnega navdušenja te generacije. To je generacija, ki klepeta po telefonu s svojimi najbližjimi, kadar pa so v stiku z neznanci, imajo mnogo raje elektronska sporočila, SMS-e ter druge pisne klepete. Asinhrona komunikacija z ljudmi zunaj najožjega kroga prijateljev ter družine je veliko bolj prijazna in manj stresna: preden odgovorimo, lahko premislimo in vse dopisovanje lahko shranimo za kasnejšo uporabo. Generacija X je sodobno tehnologijo vzela za svojo ter jo z velikim entuziazmom uporablja za delo in večjo produktivnost.

Pri uporabi tehnologije za povsem zasebne namene pa je ta generacija zadržana in sumničava. Zelo dobro se namreč še spomni začetkov računalniške tehnološke revolucije, ko je popolna zasebnost še obstajala, in zato sodobne komunikacije presoja skozi te vatle. Za to generacijo popolna transparentnost in javnost vsega, kar počne, ni samoumevna. Njihovo udejstvo vanje na družbenih medijih je sicer lahko javno, vendar pa so pri tem previdni, da ne razkrijejo preveč.

Digitalni domorodci

Za razliko od njih pa so milenijci (rojeni med letoma 1981 in 1996) generacija, ki je zrasla z internetom, računalniki, s prsti na tipkovnici in v nenehnem stiku s svetom. Sackmann in Weymann to generacijo imenujeta »generacija interneta«, saj je to prva generacija, ki se je rodila v povsem digitaliziranem in povezanem svetu, zato jih pogosto imenujemo tudi digitalni domorodci.

Ta generacija hitreje tipka kot govori in življenje presoja skozi digitalne vsebine in pričevanja: če nimaš slike doživetja, potem se ni zgodilo. Zato med seboj komunicirajo z besedili, fotografijami in

Za angleško govoreče otroke popularna gospodična Rachel pripravlja kratke zabavne video posnetke. Starši poročajo, da z njeno pomočjo otroci spregovorijo prve besede mnogo prej, kot bi bilo sicer pričakovati ...

video posnetki. Ni malo takih, ki so zvonjenje na svojem telefonu ugasnili že pred leti in ga niso več prižgali. Zakaj bi ga le potrebovali, če pa je telefon neprestano v njihovih rokah, komunicirajo pa itak skoraj vedno z besedilnimi sporočili? In kdo vendar sploh še uporablja telefon za glasovne klice? Samo njihovi starši ter morebitni starejši sodelavci in to je res zelo nadležno.

Njihovi telefoni so tako rekoč del njihovega telesa, zato se jim ne more zgoditi, da bi ga pustili na kuhinjski mizi, preden odidejo na kavo. Za razliko od starejših generacij pa so milenijski sprejeli pametni telefon tudi kot nadomestek osebnega računalnika. Na njem opravljajo spletne nakupe, osebno bančništvo, pridobivajo informacije, poslušajo glasbo ter dostopajo do družbenih omrežij. Ker življenja v analognem svetu niso nikoli doživeli, nimajo velikih pričakovanj glede zasebnosti. Tako kot je generacija pred njimi v svet poslala računalniške igre, so milenijski prvi in najbolj zavzeti uporabniki družbenih omrežij.

Ker že vse življenje živijo s prsti na tipkovnici in ker je njihov virtualni svet bolj povezan kot pa resnični, so milenijski največji zagovorniki dela od doma tudi sedaj, ko nas je pandemija previdnost že zapustila. Zakaj bi se vsak dan vozili v oddaljeno pisarno, če pa je njihov virtualni delovni svet veliko bolj udobno dostopen od doma? So prva generacija, ki ni nikoli doživela povsem analognega delovnega okolja, zato ga tudi ne pogrešajo; za razliko od starejših dveh generacij, ki se jima še pošteno kolca po desetletjih pred vsemi temi računalniki, internetom ter neprestano povezanostjo s svetom. Če so milenijski digitalni domorodci, pa so pripadniki generacije Z (rojeni med letoma 1997 in 2012) rojeni tako rekoč z mobilno tehnologijo v roki. Njihov svet je sestavljen iz virtualnih vsebin krajšega formata, preko katerih spremljajo novice in se povezujejo s svetom. Za razliko od milenijscev, ki so pomanjkanje zasebnosti izkoristili za ustvarjanje in lepšanje javne podobe v družbenih medijih, je to generacija, ki ne verjame v netransparentnost. Vseprisotno pomanjkanje zasebnosti je dejstvo, v kateri so se rodili, in naj jih koklja brčne, če se jim ljubi pretvarjati in se delati lepše ter pametnejše, kot so. Ta generacija verjame v avtentičnost: *sem, kar sem!* In to tudi na spletu ter v klepetu s komerkoli.

Pred starejšimi generacijami imajo velikansko prednost, saj so sodobne tehnologije njihov domači svet. Uporabniški vmesniki so zemljevid do njihovega sveta in sodobna tehnologija jim je razumljiva in domača, četudi se vseskozi spreminja. Po drugi strani pa niso

nikoli imeli priložnosti delovati v analognem svetu, zato so jim nekatera vedenja starejših generacij čudna in nerazumljiva; velja pa seveda tudi obratno.

Življenja pred neprestano dosegljivostjo ta generacija ni nikoli doživela, zato ga tudi ne pogreša. Komunicirajo najraje v pisni obliki, saj je tipkanje skoraj bolj preprosto kot govorjenje, hkrati pa so tako lahko neprekinjeno v stiku z več različnimi osebami. Žongliranje med klepeti, delom in zabavo ni nikakršen problem, saj je to generacija, ki je zrasla s kratkimi vsebinskimi formati, s kratkimi, intenzivnimi komunikacijskimi galopi ter med opravljanjem več različnih opravil hkrati.

Popolne digitalne anonimnosti in svobode ne poznajo, saj je niso nikoli doživeli, si jo pa želijo. V ta namen se zelo trudijo upravljati z dostopnostjo do svojih podatkov in vsebin na spletu, vendar pa je to bitka, ki je vnaprej izgubljena. A ker se ne dajo tako zlahka, je med njimi veliko inovatorjev in mladih podjetnikov, ki si želijo s tehnološkimi rešitvami odpraviti pomanjkljivosti in ustvarjati pravičnejšo družbo.

Otroci gospodične Rachel

Najmlajši, torej generacija alfa, rojeni po letu 2013, pa postajajo generacija, ki ni samo zrasla z najnovejšo tehnologijo, ampak jih tehnologija tudi vzgaja in izobražuje. Še nobena generacija pred njimi ni bila prepletena s tehnologijo že pri tako rosnih letih, saj v tej generaciji ni prav nič čudnega, če že otroci v vrtcu spretno uporabljajo računalniške tablice ter mobilne telefone.

Seveda pa pri tako mladih letih ne ustvarjajo in komunicirajo z okolico, ampak so predvsem porabniki različnih zabavnih in poučnih vsebin. Za angleško govoreče otroke – tudi komaj dobro sedeče dojenčke – popularna gospodična Rachel (Miss Rachel) pripravlja kratke zabavne video posnetke, v katerih na dojenčkom privlačen način izgovarja različne besede, kot so mamica, očka, kuža in podobno, poje pesmice in jih zabava. Dojenčki so nad njo naravnost navdušeni in njen glas jih prilepi pred zaslon, hkrati pa se učijo nove besede, kretnje znakovnega jezika in pesmice. Starši poročajo, da otroci spregovorijo prve besede mnogo prej, kot bi bilo sicer pričakovati, gospodična Rachel pa žanje prisrčne brezzobe dojenčkove nasmeške, ki bi bili v prejšnjih generacijah namenjeni kvečjemu ljubeči mamici in očku. Njihovi nekoliko starejši bratci in sestre s pomočjo tablic in telefonov brskajo po spletu in si ogledujejo druge

Generacija boomerjev uporablja mobilne telefone skoraj izključno za glasovne klice, ker je to način, ki jim je najbližje.

poučne video vsebine ali igrice, pri čemer se tudi močno zabavajo. Tako je sodobna tehnologija prešla tudi v vlogo vzgojitelja, hkrati pa je njena uporaba za generacijo alfa tako samoumevna, da je življenje brez nje lahko tudi zelo neprijetno.

Vsak uporablja tehnologijo po svoje

Generacije se torej razlikujejo po tem, kako uporabljajo sodobno tehnologijo, in predvsem po tem, kako je tehnologija zaznamovala njihovo mladost in vstop v odraslost. Prvih vzorcev vedenja se je težko znebiti. Kar je nekomu v zrelih letih edino logično, namreč, da pokliče na občino, če ga nekaj zanima, je generaciji milenijcev tako tuje, da jih ob sami misli spreleti ledeni srh. Generacija Z se s klici po telefonu sploh ne ukvarja več – to je preživela tehnologija. Če že, se je treba poklicati po video klicu, ali pa – kar je še bolj priročno – se s kamero priklopiti na Instagram, Facebook oziroma TikTok Live, pa naj gleda, kdor hoče! Ob misli na takšen manever se generaciji X naježijo še preostali lasje na glavi, boomerji pa itak ne razumejo dobro, o čem sploh govorimo.

Na podoben način lahko s lahkoto spravimo ob živce vse generacije, mlajše od 40 let, če jih pokličemo po telefonu in zvonimo, dokler se le da. Lahko smo prepričani, da bodo naš klic videli na ekranu (slišali pač ne, ker je zvonjenje ugasnjeno) in čakali, da končno nehamo zvoniti, da se lahko vrnejo k pisnemu klepetu s petimi različnimi osebami na petih različnih platformah. Eden od teh pogovorov se bo zagotovo vrtel okrog pritožb, da jim nekdo zveni in tečnari po telefonu. Če pa jih kličemo z neznane številke in pričakujemo, da se bodo oglasili, je pa to že tako huda samozaslepljenost, da smo verjetno zreli za kakšno strokovno obravnavo.

Nadalje je mogoče izjemno lepo razkačiti generacijo milenijcev ter generacijo Z z nekaj strani dolgim, strukturiranim pismom, ki jim ga pošljemo po elektronski pošti, kjer v prvih dveh odstavkih ne povemo nič pametnega, v tretjem pa nanizamo serijo različnih nalog za njih, pričakujoč takojšen odgovor v enakem formatu. Za dodatne točke lahko damo pismo v kopijo še desetim drugim, ki nato na to pismo odgovarjajo s pritiskom na gumb »odgovori vsem«, v teh sporočilih pa na primer napišejo, da bodo odgovorili, ko se vrnejo

z dopusta. Kar slišim vzdihe psihične bolečine mlade generacije ter skozi zobe iztisnjene besede »presneti boomerji, nehajte smetiti«. Če nevesčim uporabnikom mobilne telefonije pošljemo sporočilo kamorkoli drugam kot po SMS-u, si lahko kar sami sebi pripišemo, da ga bodo našli šele, ko jih bomo vprašali, ali so ga dobili. Ker imajo seveda ugasnjena obvestila o prejetem sporočilu, saj jim gre na živce, če telefon neprestano nekaj piska. Piska pa zato, ker ne znajo ugasniti obvestil ob prejeti elektronski pošti. In ker je ta teden salama v akciji, trgovci pa o tem radi obvestijo po elektronski pošti, telefon neprestano piska. Kar je dobro, ker salama je v akciji samo še ta teden. Razlike med nami so včasih smešne, včasih nas razkačijo, če pa jih opazujemo od zunaj, so zelo zanimive. Še posebej so zanimive, če jih skušamo razumeti v kontekstu, iz katerega so izšle, torej iz okoliščin, v katerih so se posamezne generacije spoznale z novo tehnologijo in jo začele uporabljati. Nekateri so že izrazili skrb, da je generacija X zadnja, ki se je uspešno spopadla s prelomnimi spremembami v načinu dela in življenja z novimi tehnologijami, mlajšim pa so bile položene skoraj v zibko. Se bodo znale spopasti s spremembami paradigme, na primer ob večjem preboju umetne inteligence v vsakdanje življenje?

Morda pa so za uvajanje in sobivanje z umetno inteligenco najbolj opremljene prav generacije digitalnih in mobilnih domorodcev. Njihov način življenja, čustvovanja, komuniciranja, sobivanja je usklajen z digitalnim svetom in v njem se znajdejo bolje kot nekje na planini, kjer ni mobilnega signala. Živeti virtualno in hkrati živeti v tem svetu je zanje povsem naravno, kot tudi prehajanje in prepletanje teh dveh svetov.

Starejši pa še živimo po starem, analogno, v virtualnem svetu pa smo samo gostje. Razumeti, doživeti in sprejeti še eno veliko prelomno spremembo bo morda za nas korak predaleč. Mlajša generacija je nanjo verjetno bolje pripravljena in zanjo opremljena. V takšen nov svet, v katerem nas bo umetna inteligenca z raketo popeljala v virtualno/resnične nove svetove, pa bomo starejši odšli res samo še na kratke obiske. ■

Resničnost, v kateri so bili rojeni sedanji študenti in dijaki, že vnaprej podarja posameznikovo digitalno zasebnost skupnosti in ponuja varovanje zasebnosti kot opcijo, za katero pa se mora vsak posameznik sam zelo potruditi.

